

УДК 681.518.54

Першина Н.Г., аспірантка спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, кафедра державного управління і місцевого самоврядування Науковий керівник: Бородін Є.І., д.і.н., директор ННІДУ
(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україні пошкоджено 664 об'єкти культурної спадщини. Про це повідомило Міністерство культури та інформаційної політики. Станом на 25 червня 2023 р. військові адміністрації зафіксували такі пошкодження або руйнування: 211 архітектурних пам'яток; 186 об'єктів архітектури й містобудування; 179 історичних пам'яток; 18 об'єктів історії монументального мистецтва; 17 об'єктів містобудування і монументального мистецтва; 16 пам'яток археології. З них повністю зруйновано щонайменше 24 об'єкти, частково пошкоджено 523, а ступінь пошкодження ще 115 пам'яток потребує уточнення [1].

Розвиток міжнародної охорони культурної спадщини сприяє збереженню історичних територій. На ранніх етапах історична архітектура домінувала в абсолютному центрі. У міру просування захисного руху вперед і з розвитком збереження нематеріальної спадщини нематеріальна спадщина в історичній місцевості поступово привертала увагу людей. Одним з перших напрямів міжнародної охорони культурної спадщини стала охорона історичних пам'яток.

Афінська хартія, прийнята на першому міжнародному конгресі архітекторів і техніків історичних пам'яток в 1933 році, мала створити захисний фундамент історичних ареалів. Але в кінці Другої світової війни, коли по всьому світу тривало економічне відновлення і відбудова міст, багато історичних будівель були зруйновані. У цьому контексті Венеціанська хартія, як перша міжнародна хартія про захист історичних будівель, прийнята ІКОМОС у 1965 році, з'явилася відповідно до вимог. У цій хартії поняття історичної пам'ятки означало «не лише окремих архітектурний твір, а й міське чи сільське середовище». Тим часом багато західних країн прийняли на законодавчому рівні свої власні закони для збереження своїх історичних територій [2]. У 1976 році ЮНЕСКО в Найробі прийняла Рекомендацію щодо збереження та сучасної ролі історичних територій. У Рекомендації вказувалося на універсальну цінність історичних територій та визначалося поняття історичних територій. У 1987 році Хартія збереження історичних міст і міських районів, прийнята ІКОМОС у Вашингтоні, округ Колумбія, підтвердила значення, методи і принципи збереження. На той час охорона історичних територій сформулила власну систему. Але те, що потрібно було зберегти, обмежувалося лише зовнішнім виглядом історичних будівель, мережею вулиць та іншими відчутними факторами. Незважаючи на те, що в ньому стверджувалося, що «якості, які повинні бути збережені, включають історичний характер міста або міської території і всі ці матеріальні і духовні елементи», концепція нематеріальної спадщини все ще залишалася незрозумілою. До 2005 року, коли була прийнята Сіаньська декларація про збереження об'єктів спадщини, об'єктів і територій, в ній чітко вказувалося, що «нематеріальна культурна спадщина» «створила і формує простір, а також поточний і динамічний культурний, соціальний і економічний контекст», і ми «повинні враховувати матеріальні і нематеріальні виміри обстановки при прийнятті рішення». Концепція збереження еволюціонувала, тому що протягом останніх двадцяти років був розроблений інший вид збереження спадщини – консервація нематеріальної спадщини.

Генеральна конференція ЮНЕСКО на своїй тридцять першій сесії, усвідомлюючи важливість нематеріальної культурної спадщини та невідкладність її охорони, прийняла

Міжнародну конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини [3]. Насправді, ЮНЕСКО пройшла довгий шлях, щоб досягти цього. Перший документ під назвою «Можливість створення міжнародного інструменту захисту фольклору», розроблений ЮНЕСКО, спрямований на створення міжнародного інструменту, пов'язаного з нематеріальною культурною спадщиною, бере свій початок ще з 1971 року. У 1989 році ЮНЕСКО створила перший міжнародний нормативний документ – Рекомендацію про охорону традиційної культури та фольклору. Іншим важливим фактором, що сприяв визнанню важливості нематеріальної спадщини, була Конвенція Організації Об'єднаних Націй про біологічне різноманіття 1992 року, в якій йдеться про важливість поваги та збереження традиційних знань і практик корінних та місцевих громад, які мають значення для збереження та сталого використання біорізноманіття (Noriko Aikawa 2004). У 1992 році в ЮНЕСКО була створена нова програма під назвою «Нематеріальна культурна спадщина», а в 1997 році програмі «Нематеріальна культурна спадщина» було надано один з найвищих пріоритетів у культурній сфері, і було створено новий проект під назвою «Проголошення шедеврів усної та нематеріальної спадщини людства», який був задуманий як засіб заповнення прогалини в понятті «всесвітньої спадщини», яке стосується лише природної та матеріальної культурної спадщини. Дев'ятнадцять і двадцять вісім шедеврів були проголошені відповідно в 2001 і 2003 роках. Після кількох сесій обговорень у 2003 році була прийнята Міжнародна конвенція про охорону нематеріальної спадщини. У Конвенції наголошувалося на взаємозалежності між нематеріальною культурною спадщиною та матеріальною культурною спадщиною і природною спадщиною. У подальшій Кімберлійській декларації ІКОМОС взяв на себе зобов'язання захищати та зберігати нематеріальні елементи спадщини. На основі Кімберлійської декларації Міжнародний комітет ІКОМОС з нематеріальної культурної спадщини розробив Теєманенгську декларацію про нематеріальну спадщину культурних просторів. Важливо зберігати всі форми спадщини на рівних умовах, щоб підтримувати та сприяти культурному розмаїттю, яке є таким же необхідним, як біорізноманіття, і є спільною спадщиною людства.

Збереження історичних територій та нематеріальна культурна спадщина тісно взаємодіють між собою. Нематеріальній спадщині в історичних районах слід приділяти достатньо уваги, якщо не більше, то принаймні дорівнювати матеріальній спадщині. Тільки тоді, коли як нематеріальне, так і матеріальне добре зберігаються, можна досягти мети збереження.

Перелік посилань:

1. В Україні пошкоджено 664 об'єкти культурної спадщини внаслідок вторгнення – МКІП. <https://suspilne.media/culture/532069-v-ukraini-poskodzeno-664-obekti-kulturnoi-spadsini-vnaslidok-vtorgnenna-mkip/>
2. Wang Jinghui, Ruan Yisan and Wang Li ed, 1999 Li shi wen hua ming cheng bao hu li lun yu gui hua Shanghai: Tong Ji University press.
3. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини від 17 жовтня 2003 року. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text